

Konzorcij COSEC v 2013: poročilo

Iz Poročila dela NUK 2013, 17. Druge dejavnosti knjižnice: konzorcij COSEC, februar 2014

17 Konzorcij COSEC

17.1 Politika knjižnice na področju dejavnosti konzorcija COSEC

Stroškovno učinkovito pridobivanje znanstvene in strokovne **literature**, ki je v okviru skupnosti **slovenskih knjižnic** dostopna **na daljavo** članom knjižnic, je temeljno poslanstvo konzorcija COSEC. Dejavnost podpira **spletno dostopnost do znanja**, kar je poudarjeno v *Resoluciji o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije (2011-2020)*. **S pridobivanjem globalnih podatkovnih zbirk** pozitivno vplivamo na razvoj raziskovalne infrastrukture Slovenije in skladno z *Resolucijo* pripomoremo k oblikovanju osnovnih in **globalno primerljivih pogojev za raziskovalno delo in inovacije**. Vplivamo na večanje dostopa do informacij ter **branje in prenašanje spletnih vsebin**, kar se sklada z evropsko *Digitalno agendo in strateškim dokumentom Evropa 2020*. Slednje predstavlja **premagovanje ovir za enakomernejši prostorski in trajnostni razvoj Slovenije**, kar je poudarjeno v *Strategiji razvoja Slovenije (2014-2020)*. S konzorcijem zagotavljamo **stroškovno učinkovite e-storitev**, kar je tudi prednostno zapisano v Digitalni agendi. Agenda narekuje razvoj e-storitev, ki so **uporabniško usmerjene in so rezultat mednarodnega sodelovanja**, ki edino lahko vodi v znižanje stroškov. Svojo posebnost COSEC namreč utemeljuje z ekonomičnimi storitvami, ki se oblikujejo tudi v mednarodnem okolju. S preudarnim **povezovanjem in sodelovanjem zmanjšamo tveganja in stroške pri porabi javnega denarja**, namenjenega nabavi knjižničnega gradiva. Vplivamo na slovenske knjižnice v smeri večanja njihove **profesionalnosti, vzajemnosti, koordiniranja, informatiziranja**, kar ima v skladu z *Nacionalnim programom za kulturo 2014-2017* vpliv na **učinkovitost in uspešnost knjižnične dejavnosti v Sloveniji**.

Dejavnost konzorcija COSEC ureja **konzorcijska pogodba** (*Konzorcijska pogodba slovenskega konzorcija COSEC, 2011*), v skladu s katero NUK od 2012 dalje **opravlja naloge koordinatorja konzorcija**. NUK sicer že od ustanovitve konzorcija v letu 2003 podpira dejavnost konzorcija tako kadrovsko, kot prostorsko in materialno, vendar je šele s posodobljenim konzorcijskim dogovorom ta vloga **formalno in celovito pripadla Narodni in univerzitetni knjižnici**.

V skladu s konzorcijsko pogodbo NUK kot koordinator konzorcija izvaja zlasti:

- predstavlja in zastopa Konzorcij;
- usmerja in koordinira delo in poslovanje Konzorcija;
- spremlja in analizira potrebe konzorcijskih partnerjev;
- skupaj z zainteresiranimi članicami Konzorcija oblikuje politiko nabave e-virov;
- se dogovarja s ponudniki informacijskih virov o pogojih in drugih vprašanih pridobivanja informacijskih virov;
- sklepa pogodbe in druge pravne posele v zvezi s pridobivanjem in uporabo informacijskih virov;
- si prizadeva za pridobitev finančnih sredstev za nabavo informacijskih virov;
- pripravlja letni program in letno poročilo pridobivanja informacijskih virov v okviru Programa dela NUK in Poročila o delu NUK;
- opravlja izobraževalne, evalvacijske, administrativne, tehnične, pravne, računovodske in druge storitve za Konzorcij;
- zagotavlja materialne in delovne pogoje za nemoteno delovanje Konzorcija;

- opravlja dela, povezana s članstvom v eIFL.net in zagotavlja sredstva za letno članarino.

Dejavnost COSEC na mednarodnem strokovnem polju izvajamo v skladu z **Dogovorom o sodelovanju med NUK in mednarodnim konzorcijem EIFL** (*Memorandum of understanding: EIFL-NUK, 2005*), katerega člani smo od leta 2003. Dogovor ureja zlasti **politiko ekonomičnega pridobivanja informacijskih virov v skupini nacionalnih konzorcijev 60 držav**. Razvoj in vrste **sklepanja licenčnih pogodb** med knjižnico ali konzorcijem in ponudnikom e-vsebin urejajo **Načela licenciranja** (*IFLA, 2002*). Evalvacijo e-virov, pridobljenih v okviru konzorcija COSEC pa usmerja mednarodni **protokol COUNTER**, ki poudarja, da je **skupno število dostopov do celotnih besedil pri poročanju o uporabi celotnih besedil** najbolj relevanten kriterij za vrednotenje uspešnosti nakupa in uporabe e-revij, e-knjig in besedilnih zbirk. Pri poročanju o **uporabi bibliografskih baz podatkov** protokol *COUNTER* priporoča **skupno število sej in iskanj**.

17.2 Prednostni letni cilji na področju dejavnosti konzorcija COSEC

Z dejavnostjo COSEC zlasti vplivamo na uresničitev prioritetenega cilja pri nakupu gradiva in informacijskih virov:

- Nakup elektronskih virov prednostno v okviru konzorcija.

Ostali prioritetni letni cilji:

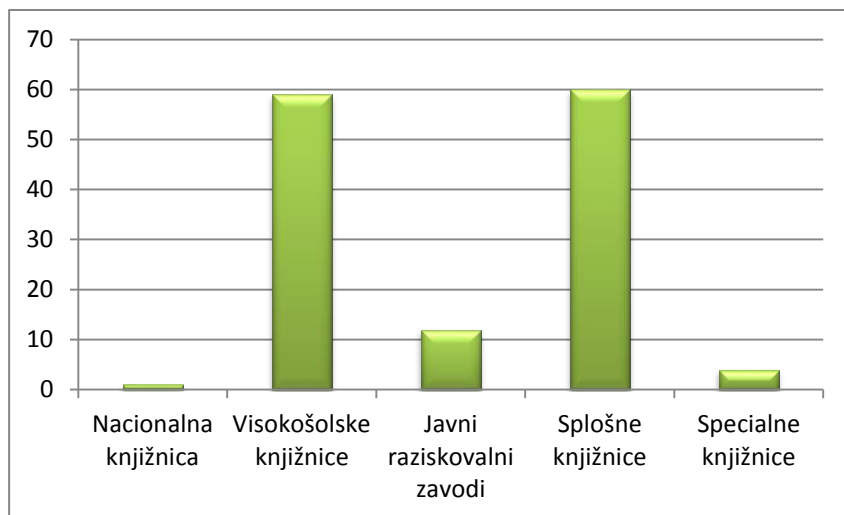
- Spremljanje uporabe licenčnih elektronskih informacijskih virov in izobraževanje uporabnikov za njihovo uporabo.
- Promocija dejavnosti konzorcijev COSEC in eIFL.net.
- Priprava dokumentov za preglednejše delovanje konzorcija.

17.3 Uresničitev letnih ciljev

- Nakup elektronskih virov prednostno v okviru konzorcija smo uspešno realizirali, namreč kar 70% licenčnih e-virov, ki jih je v 2013 pridobil NUK, smo zagotovili v okviru COSEC. Tudi članice konzorcija so vplivale na uresničitev tega cilja, saj smo na njihovo željo povečali delež nakupa e-virov zlasti za splošne knjižnice. Te so lahko na novo izbirale med slovenskima zbirkama Tax-Fin-Lex in IUS-INFO in se na območju celotne Slovenije odločile za skupen najem 28.264 e-knjig, od tega 2.870 enot leposlovnih del.
- Dosegli smo vse načrtovane aktivnosti na področju evalvacij e-virov in izvedli načrtovano izobraževanje po vsej Sloveniji.
- Ozaveščali in promovirali smo dejavnost konzorcija med člani in med širšo domačo in tujo knjižnično skupnostjo.
- Pripravili smo ključne javne in interne dokumente za lažje delo s ponudniki e-vsebin in na podlagi tega dosegli prve izboljšave na področju evalvacije na daljavo dostopnih informacijskih virov.

17.4 Celostne storitve za različne skupine uporabnikov

V letu 2013 je storitve COSEC uporabljalo 136 knjižnic in javnih raziskovalnih organizacij (JRO), kar je enako, kot leto prej. Poleg NUK je 59 visokošolskih, 60 splošnih knjižnic in 4 specialne knjižnice ter 12 JRO sodelovalo pri skupnem pridobivanju digitalnih vsebin.

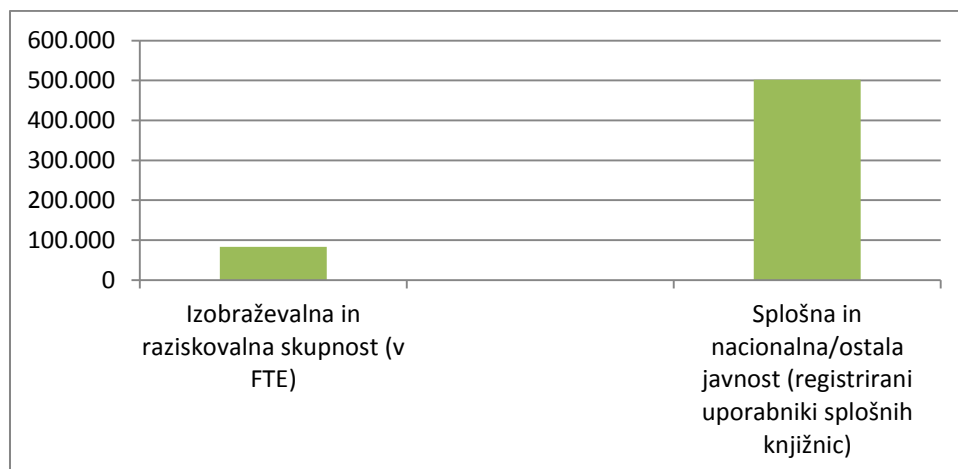
Slika: Struktura članov konzorcija COSEC v 2013

Namesto nekdanj prevladujočih nacionalnih licenc za dostop do e-vsebin smo v 2013 nadaljevali s trendom pridobivanja specializiranih vsebin, posebej za splošne knjižnice in posebej za visokošolske knjižnice in JRO.

Člani visokošolskih knjižnic in JRO		Člani splošnih knjižnic in splecialnih knjižnic s področja kulture	
Sofinanciranje ARRS, NUK in članov		Financiranje ZBDS (MK)	
1	SAGE Premier	1	EBSCOhost Research /Public library License
2	EBSCOhost Research/Academic License	Sofinanciranje članov	
3	Emerald 175	2	eBook Public Library Collection
Sofinanciranje NUK in članov		3	Berg Fashion Library
4	APS Journals	4	Britannica Online Public Library Collection
5	CMMC	5	IUS-INFO
6	PsycArticles	6	Oxford English Dictionary Online
7	PsycInfo	7	Oxford Art Online
8	SocIndex with FT	8	Oxford Music Online
9	IUS-INFO	9	Oxford Reference
10	Tax-Fin-Leks	10	Who'sWho/WhoWasWho
Sofinanciranje članov		11	Tax-Fin-Lex
11	CINAHL with FT		
12	Oxford Art Online		
13	Oxford English Dictionary Online		
14	Oxford Music Online		
15	Oxford Reference		
16	Oxford Scholarship Online		
17	PsycTests		
Financiranje NUK			
18	Britanica Online Academic Edition		
19	eBook Academic Collection		
20	Berg Fashion Library		
21	Keesing World Archive		
22	MLA		
23	LRC		
24	PsycBooks		

Tabela: Seznam konzorcijskih storitev za različne skupine uporabnikov glede na vir (so)financiranja v 2013

Tako smo prinašali koristi **82.836** raziskovalcem, študentom in zaposlenim na Univerzi v Ljubljani, Univerzi v Mariboru, Univerzi na Primorskem in Univerzi v Novi Gorici ter **501.650** članom splošnih in specialnih knjižnic s področja kulture.

Slika: Dostopnost (potencialni uporabniki) mednarodne znanstvene literature in digitalnih vsebin, ki jih je v 2013 na območju Slovenije zagotavljal COSEC za splošno javnost in znanstveno in raziskovalno skupnost

Uporabnikom splošnih knjižnic smo namenili 4.700 e-revij s celotnim besedilom, 30.000 e-knjig in 9 besedilnih zbirk. Za uporabnike visokošolskih knjižnic in JRO smo pridobili med 7.354 do 13.903 e-revij ter posebej za UL še 120.000 e-knjig, 10.300 zvočnih zapisov in 13 besedilnih zbirk.

Licenčni e-viri	Za člane NUK	Za UL	Za UM	Za UP	Za UNG	Za JRO	Za splošne knjižnice	Za druge javne organizacije s področja kulture
E-revije	13.903	13.453	11.735	8.035	7.354	8.043	4.700	4.700
E-knjige	120.002	120.002	0	0	0	0	30.000	0
Zvočni zapisi	10.300	10.300	0	0	0	0	0	0
Video zapisi	350	350	0	0	0	0	0	0
Besedilne zbirke	13	9	3	1	0	0	9	0
Bibliografske zbirke	11	11	0	0	0	0	0	0

Tabela: Zagotavljanje e-virov za celotno knjižnično mrežo Slovenije v okviru konzorcija COSEC/NUK

Legenda:	JRO	Javni raziskovalni zavod
	MK	Ministrstvo za kulturo
	UL	Univerza v Ljubljani
	UM	Univerza v Maribor
	UNG	Univerza v Novi Gorici
	UP	Univerza na Primorskem

Posebno pozornost smo namenili novim ali obogatim vsebinam za različne konzorcijske člane. Na željo petih osrednjih območnih knjižnic (OOK) smo v 2013 zagotovili dostop do enciklopedije Britannica (**Britannica Online – Public Library Edition**), ki je posebej prilagojena uporabnikom splošnih knjižnic. Vse OOK so se spomladi odločile, da na svojih območjih ponudijo **eBook Public Library Collection**. Ob koncu leta smo na podlagi javnega naročila male vrednosti izbrali novega ponudnika dobave **psiholoških zbirk APA**, ki bodo tako v 2014 delovale na platformi EBSCOhost. V okviru konzorcija APA smo Oddelku za psihologijo FF zagotovili še dostop do **PsycTests**. Na željo članov slovenskega konzorcija SAGE smo pridobili **108 revij več kot v preteklih letih**. Servis skupaj prinaša **614 uglednih**

znanstvenih revij. Skupaj s ponudniki smo pripravili novo **naročniško in konzorcijsko pogodbo** za dostop do portala **Tax-Fin-Lex**.

Celostno storitev smo zagotavljali članom konzorcija tudi tako, da smo urejali **oddaljen dostop**. NUK od 2005 zagotavlja oddaljen dostop za večino fakultet Univerze v Ljubljani in od 2011 za večino splošnih knjižnic. Oddaljen dostop predstavlja enega pomembnejših dejavnikov, ki pozitivno korelira z uporabo informacijskih virov in zadovoljstvom uporabnikov s konzorcijem COSEC.

17.4.1 Izobraževanje in ozaveščanje o e-storitvah konzorcija COSEC

Poleg izobraževanj o e-virih, ki jih v okviru **Programa izobraževanja izvaja NUK**, smo z namenom še večje uporabe licenčnih spletnih vsebin izvedli v sodelovanju z založniki **3 nize izobraževanja po vsej Sloveniji**. Izobraževanje je potekalo **na lokaciji knjižnic** za skupaj **216 udeležencev**.

Obdobje	Vsebina	Izvajalec	Vrsta udeležencev	Število
Maj	Uporaba e-knjig	EBSCO Publishing, Pavel Synek	Uporabniki visokošolskih in splošnih knjižnic	81
Oktober	Predstavitve zbirke Emerald	Emerald, Radka Mackova	Uporabniki visokošolskih knjižnic	115
	Avtorska delavnica			
November	Uporaba e-knjig	EBSCO Publishing, Pavel Synek	Uporabniki visokošolskih in splošnih knjižnic	20
SKUPAJ				216

Tabela: Izobraževanje konzorcijskih članov v 2013

Delo konzorcija COSEC smo predstavili na domačih posvetovanjih:

- **3. strokovno srečanje članic konzorcijev CTK** (marec 2013, Ljubljana), Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani: prispevek mag. Karmen Štular Sotošek: **Konzorciji mednarodne znanstvene literature v NUK: pregled stanja;**
- Konferenca ZBDS 2013: **Knjižničarski izzivi** (oktober 2013), Laško): prispevek mag. Karmen Štular Sotošek: **Skupni nastop knjižnic pri zagotavljanju dostopa do mednarodne znanstvene literature na spletu.**

Tako smo načrtno gradili prepoznavnost storitev COSEC in boljše poznavanje iskanja po e-virih. Za **potrebe sistema COBISS** smo četrtletno pripravili sezname revij, ki jih nabavlja COSEC, da so ti dosegljivi tudi v vzajemni bibliografski zbirki.

Za obveščanje o storitvah COSEC smo uporabili spletne strani COSEC, družbena omrežja NUK, distribucijske liste članov in redne sestanke članov konzorcijskih skupin. Največ časa smo namenili komuniciranju z založniki in ponudniki e-vsebin, saj smo le na podlagi številnih pogajanj in dogovarjanj z njimi lahko uresničili letni program v okviru danih finančnih sredstev.

AKTIVNOST	ENOTA	ŠTEVILO
Pridobivanje e-virov		
Obnovljeni e-viri	e-vir	43
Novo pridobljeni e-viri	e-vir	1
Odpovedani e-viri	e-vir	1
V okviru konzorcija pridobljeni e-viri	e-vir	30
Testni dostopi	dostop	3
Licenciranje		

Pregled ponudb	ponudba	63
Pogajanja	dogovarjanja	53
Sklenjene pogodbe s člani Konzorcija	pogodba	32
Sklenjene pogodbe z založniki/ponudniki	pogodba	19
Pridobivanje finančnih sredstev		
Kandidiranje na razpisih/pozivih RS	prijava	1
Pridobivanje sredstev članov	plačilo	17
Urejanje finančnih poslov		
Izdelava cenovnih modelov	cenovni razdelilnik	6
Število zahtevanih računov	račun	37
Izstavljanje računov članom	račun	17
Evaluacija nakupov in potreb		
Analiza potreb članov	mnenje	23
Statistične analize za ARRS in člane konzorcija	analiza	44
Analiza finančne sposobnosti članov	analiza	0
Prispevanje zapisov v COBIB		
Posodobljeni bibliografski zapisi	biblio. zapis	43
Novo kreirani bibliografski zapisi	biblio. zapis	3
Komuniciranje/promocija/izobraževanje		
Obstoječi člani	član	50
Novi člani	član	1
Srečanja s člani	dogodek	7
Srečanje z založniki/ponudniki	dogodek	29
Srečanje z eIFL.net	dogodek	1
Srečanje z eCOLC	dogodek	0
Komuniciranje s člani	e-sporočilo, pogovor	401
Komuniciranje s založniki/ponudniki	e-sporočilo, pogovor	1201
Komuniciranje z eIFL.net	e-sporočilo, pogovor	56
Komuniciranje z eCOLC	e-sporočilo, pogovor	6
Organizacija izobraževanj	dogodek	3
Izvedba izobraževanj	dogodek	0
Udeleženci izobraževanj	udeleženec	115
Javne objave	objava	17
Javno predstavljanje dela in konzorcija	predstavitve	7

Tabela: Upravljanje licenčnih podatkovnih zbirk v številkah

17.5 Pridobivanje sredstev za sofinanciranje nakupa (najema) licenčnih e-vsebin

Kandidirali smo na *Javnem razpisu za sofinanciranje mednarodne literature in baz podatkov pri ARRS* in tako tudi v 2013 pridobili sofinanciranje za tri konzorcijske storitve: EBSCOhost Research Databases, Emerald 175 EXM in SAGE Premier. Predmet javnega razpisa ARRS je **sofinanciranje** nakupa mednarodne znanstvene literature in baz podatkov in **stroškov konzorcijev za elektronski dostop do vsebin v celotnem besedilu** z namenom zagotavljanja dotoka in dostopnosti mednarodnih znanstvenih in strokovnih informacij za **potrebe raziskovalne, izobraževalne in razvojne dejavnosti v Republiki Sloveniji**. V skladu s temi pogoji razpisa smo zagotovili **dostopnost zbirk na območju celotne raziskovalne, izobraževalne in razvojne skupnosti v Sloveniji**. Konzorcijsko smo povezovali vse štiri Univerze in (vsaj) štiri javne raziskovalne zavode oziroma **celotno znanstveno področje**.

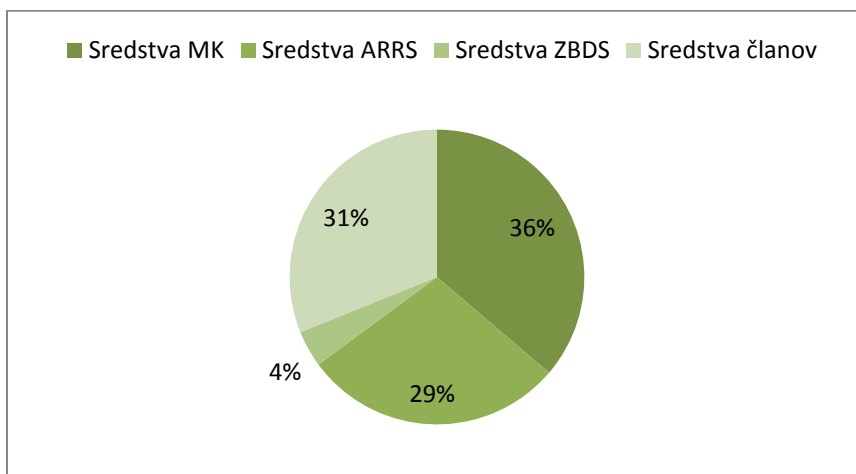
Pri uresničevanju **načela dostopnosti storitve** na območju celotne države smo v skladu z razpisom ARRS realizirali tudi **načelo sofinanciranja** članov konzorcija. Tudi zato, ker prejeta sredstva ne zadostujejo za plačilo letnih članarin. Finančne deleže doplačil smo oblikovali na podlagi kriterija **velikosti organizacije**, ki se je že v prejšnjih letih izkazal kot najbolj relevanten kriterij delitve stroškov nakupa. Njegovo ustreznost potrjujejo tudi statistične analize o uporabi e-virov, ki že nekaj let kažejo skladnost med tremi elementi: velikost organizacije, velikost finančnega deleža in obseg uporabe e-vira. Povedano

drugače: večje organizacije prispevajo več sredstev za nakup e-virov in praviloma dosegajo večjo uporabo virov.

Tudi pri 14-ih drugih e-virih smo morali uveljaviti načelo sofinanciranja, ki nam je omogočilo nakup (najem) storitve na ravni celotne Slovenije. Uresničevanje sofinanciranja članov se iz leta v leto kaže kot nujno orodje za realizacijo letnih ciljev konzorcija. To podpira tudi **nova pogodba konzorcija COSEC**, ki so jo v 2012 podpisali vsi ustanovitveni člani. Posodobljena pogodba je namreč bistveno pripomogla k bolj **preglednemu poslovanju in ustvarila pogoje za obogateno sodelovanju** vseh zainteresiranih. **Zadovoljstvo članov** z delom in rezultati konzorcija se je na podlagi novih formalnih razmer zelo povečalo. Povečala se je tudi pripravljenost članov za **sodelovanje**, tudi finančno.

Sredstva za naročnine na konzorcijske e-vire smo tudi v 2013 tako zagotovili s sredstvi Ministrstva za kulturo, Agencije za raziskovalno dejavnost (ARRS), ZBDS, in članov konzorcija.

Slika : Razdelilnik sredstev glede na vir (so) financiranja licenčnih podatkovnih zbirk v okviru COSEC v 2013

17.6 Stroškovno učinkovite e-storitve

Zavedamo se, da stroškovno učinkovite vsebine lahko zagotavljamo le v tesnem **sodelovanju z dobavitelji teh vsebin**. Za lažje delo z dobavitelji smo pripravili **skupek novih informativnih dokumentov** in jih objavili tudi na spletni strani COSEC. Ti dokumenti služijo bolj transparentnemu delu, hkrati pa v proces poslovanja vnašajo večjo profesionalnost in skladnost z mednarodnimi načeli in smernicami. Na podlagi te aktivnosti smo **tudi pri slovenskih ponudnikih (IUS-INFO, Tax-Fin-Lex) končno lahko prešli na evalvacijo e-virov po metodologiji COUNTER**.

Stroškovno učinkovitost tudi v letu 2013 izkazujemo s **5 – 90% nižjimi naročninami**, kot bi jih sicer plačali brez skupnega nastopa slovenskih knjižnic in mednarodnega konzorcijskega povezovanja. Zgovoren primer tega so v letu 2013 naročene e-knjige ponudnika EBSCOhost za splošne knjižnice. Odločitev splošnih knjižnic, da realizirajo nakup **e-Books Public Library Collection** v okviru konzorcija COSEC, se je izkazala poslovno pravilna, saj smo v okviru **konzorcija dosegli 64% znižanje naročnine** glede na prvotno ponudbo izven konzorcija in tako samo na letni ravni prihranili kar 49.000 EUR.

17.7 Mednarodno konzorcijsko delovanje

Z namenom pridobivanja in izmenjave informacij za doseganje najboljših licenčnih in cenovnih modelov smo skoraj vsak dan komunicirali **z mednarodnim konzorcijem EIFL** in njegovimi člani. Te aktivnosti smo izvajali v okviru programa **EIFL licenciranje**. Z namenom izboljšanja poslovanja smo aktivno sodelovali pri pripravi novih, po vzoru britanskega konzorcija JISC, licenčnih modelov:

- **licence za e-revije;**
- **licence za e-knjige.**

Na letnem srečanju članov smo predstavili glavne izzive konzorcija v minulem letu. Sodelovali smo tudi v drugih programih EIFL. V skladu s prizadevanji Evropske komisije (*Commission recommendation of 17. 7. 2012 on access to and preservation of scientific information*, http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/recommendation-access-and-preservation-scientific-information_en.pdf), da se **rezultati sofinanciranih raziskav objavljajo v odprtem dostopu**, smo intenzivno spremljali področje **EIFL-AO**. Člani slovenske skupine OA so posodabljali spletno mesto **openaccess.si**, ki so ga oblikovali v 2011 na podlagi pridobljenih sredstev EIFL. Pri programu EIFL-IP smo vso pozornost namenili spremljanju **problematike avtorskih pravicah v knjižnicah**.

Z namenom izmenjave informacij o poslovanju globalnih založnikov in ponudnikov e-vsebin, smo pogosto komunicirali **z mednarodnim konzorcijem ICOLC**, katerega član je COSEC.